

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Előfizetési feltételek:

Budapest, VI., váci körút 23

SZERKESZTI

hová minden küldemény intézendő.

SZABOLCSI MIKSA.

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.—

Félévre 4 „.—

Negyedévre 2 „.—

Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom: A liberalismus és Csáky gróf. (A tanfelügyelő rendelete. — A gyöngyösi statusquo hitközség fellrta. — A kultuszminiszter döntése.) — Komlóssy. (Tárczazikk.) — A szegedi zsidó hitközségnek . . . (Entref.) — Akik megőrizték apáik örökét. — A szabadkőmivesség Magyarországon és a zsidók. (Folytatás és vége.) — Előfizetési felhívás. — Heti naptár. — Hazai hírek. — Külföldi hírek. — Szerkesztői üzenetek — Hírtetés.

A liberalismus és Csáky gróf.

A kik a »Rudofinum« ügyében mult héten lefolyt hirlapi és pártvitát figyelemmel kísérték és Csáky grófnak tervéhez való csökönös ragaszkodását látták: bizonyára nem zárkozhattak el bizonyos gyanu elől a miniszter liberalismusát és toleranciáját illetőleg. A sajtó bizonyos részének célzatos támadásai, melyek a katolikus főpapság, sőt ultramontán befolyás öregbedéséről tudtak beszélni, még fokozták ama kellemetlen érzést, melyet a felekezeti és arisztokratikus érdekek előtérbe tolása a valóban szabadelvű körökben keltett.

Mi részünkről talán leginkább örvendtünk annak, hogy a hirlapokból eléggé ismert események kimutatták a gyanu merő alaptalanságát és eloszlatták az aggodalmakat. Felekezetünk az országban élő felekezetek között talán leginkább az, a melynek sulyt kell fektetni rá, hogy a vallás és közoktatásügyi kormányzat vezére valóban liberális-e avagy sem. S a meny nyire örvendtünk az e részben felmerült kétség elosztatásának ama, hazánk összes felekezeteit érdeklő ügyben, ép oly örömmel regisztráljuk alább a miniszternek egy, közvetlen felekezetünket érdeklő, és a miniszternek köteles törvénytiszteletéről épu gy, mint vallási türelmességéről és szabadelvű gondolkodásáról tanuskodó rendeletét. Örömmel valljuk meg, hogy nekünk elvégre jól esik ezt a hangot hallanunk, melyet felekezetünk mindenha megérdemelt. S ha van is e rendeletben valami, ami talán sérti önérzetünket, mert velünk bizonyos tekintetben és pedig hátrányunkra — kivételt tesz: általában azért

üdvözljük örömmel a miniszter rendeletét, mert garanciát látunk abban a jövőre, arra, hogy retrográd irányzat és felekezeti türelmetlenség sohasem fog ama magas hejyrről kiindulni.

Az eset ismertetéseül, melynek alkalmából a szóban levő miniszteri határozat hozatott, az alábbiakat közlik velünk:

A gyöngyösi statusquo izr. hitközségnek 20 éven át fennállott felekezeti, a népoktatási törvény létrejötte után azonban községivé alakított népiskolája tekintetében Hevesmegye tanfelügyelője a mult év végén a következőkben kivonatossan közölt rendeletet bocsátott ki:

A tekintetes községi iskolaszéknek

Gyöngyösön.

... Szükségesnek tartom a gyöngyösi közs. elemi népiskola rendtartása és beléletére nézve, a következőket elrendelni, felkérvén a tekintetes iskolaszéket, hogy azok kellő fogantatosítása iránt, haladéktalanul intézkedni sziveskedjék.

a.) A népoktatási törvény 57. §-a szerint „A közs. elemi népiskolákba minden hitfelekezet gyermekei járhatván, hiveik hit- és erkölctani oktatásáról, az illető hitfelekezetek tartoznak gondoskodni“. — A közs. iskolaszékek számára kiadatott ministeri utasítás 44. § 6. szerint, a közs. iskolában a hit- és erkölctant az illető hitfelekezet lelkészei látják el. — Az 1877 évi 21678. sz. a. kelt min. rendelettel a községi elemi népiskolák számára kiadatott min. tanterv szerint, a hit- erkölctan oktatására osztályonként heti 2 óra van megszabva és ezen órák alatt csak hit- és erkölctan — még pedig *kizárólag magyar tannyelven* — oktatható. — A törvény, utasítás és min. tanterv ezen világos rendelkezésével

ellentétben, a gyöngyösi közs. iskolában, az izr. növendékek hit- és erkölcsstani oktatását, nem az arra illetékes rabbi vagy helyettese, hanem a közs. tanítók látják el, — nemcsak a szorosán vett vallás- tan, hanem a közs. iskola helyiségében, ugyancsak a közs. tanítók által *speciális héber tantárgyak* is tanítatnak és így ezekre osztályonként heti 4—5 óra fordítatik.

Felszólítandó tehát az izr. hitközség, hogy a közs. iskolába járó izr. növendékek vallásoktatására *lelkészhitoktatót* nevezzen, ki a növendékeket osztályonként heti 2 órában csak vallás- és erkölcsstanra, kizárólag magyar tannyelven, oktassa. *Ezentul meg nem engedhető, hogy a közs. iskola helyiségében a közs. tanítók által külön specialis héber tantárgyak taníttassanak.* — Erről a hitközség saját hatáskörében és a fenálló szabályzat szerint, külön gondoskodhat. Eger 1888. 27/IX.

Halász Ferencz

kir tanfelügyelő.

A gyöngyösi statusquo izr. hitközség e sérelmes rendelet ellen Heves m. közig. bizottságához felebbezett, ez azonban a tanfelügyelő határozatát helybenhagyta. Ennélfogva a hitközség újabb felebbezéssel élt a vallás- és közoktatási miniszteriumhoz.

A tanfelügyelő azonban a hitközség ezen rendelet ellen beadott felterjesztésének elintézését be sem várva, újabb átiratot intézett a közs. iskolaszékhez, 2565/1888 szám alatt, többek közt a következőket mondván:

„A községi iskola intentiójával össze nem egyeztethető, hogy abban egyik felekezetet a másikkal szemben több kedvezményben és kiváltságos helyzetben részesítsék.

Már pedig a gyöngyösi izr. hitfelekezetet a közs. iskolában eddig *oly előjogokat élvezett, melyek a más hitfelekezetbeliekre sérelmesek.* Ilyenek, hogy míg a keresztény hitfelekezetek külön lelkész hitoktatók által látják el a közs. iskolai hitoktatást, addig az izr. hitfelekezet *ilyenkül a közs. tanítókat alkalmazza, kik nem pusztán hit- és erkölcsstani, de ezen cím alatt még speciális héber tantárgyakat is tanítanak a községi iskolában.* Bármily hosszú gyakorlat szól e rendszer mellett, én azt a népokt. törvény világos rendelkezése és szellemével ellentétben állónak tekintem s így kötelességem annak megszüntetése iránt intézkedni. Ennélfogva újból megkeresem a tekintetes iskolaszéket, miszerint az izr. hitközséget haladéktalanul szólítsa fel, hogy a hitoktatást a községi iskolában a népoktatási törvény 57. §-a alapján külön hitoktató által, magyar tannyelven láttassa el a héber hitoktatás iránt saját hatáskörében gondoskodjék, mert ezen tantárgy a közs. iskolában semmi szín alatt nem tanítható. Jogában áll az izr. hitközségnek a héber tantárgyak tanítására külön talmud-thóra iskolát állítani.

*

A tanfelügyelőnek eme két sérelmes rendelete ellen a gyöngyösi statusquo izr. hitközség terjedelmes és indokolt előterjesztést intézett a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz, tüzetesen kifejtve, hogy a tanfelügyelőnek első rendeletében foglalt intézkedései a felekezetnek törvényileg biztosított jogait mélyen sértik, és ez a törvény-sértés tetéztetett azzal, hogy a felebbezés alatt levő első rendelet sorsának bevárása nélkül a második rendelettel az előbbinek haladéktalan végrehajtását követelte. A felterjesztés kifejti, hogy a sérelmes 2001/88. számú tanfel-

Komlóssy.

Antiszemita körökben rebesgetik, hogy Komlóssy Ágoston f. h. 11-én reggel egy csomagot kapott volna, mely az egész világot felölelő K... titkos pecsétjével volt ellátva és mely ujveretű fényes aranyokat tartalmazott volna. A küldemény — mondják — egy titkos írású héber levél szerint, melyet az „Egyenlőség“ szerkesztője fejtett meg, ahhoz a feltételhez volt kötve, hogy címzett a képviselőházban a m. kir. opera költségvetésének tárgyalása alkalmából antiszemita szellemben szólaljon fel.

Milyen badar híresztelés; — gondolod nyájas olvasó — mit akart volna a végtelen hatalmu zsidó világszövetkezet ilyen felszólalással elérni?

Azt — így magyarázzák a dolgot Komlóssy-nak irigy versenytársai — hogy ha majd Beniczky államtitkár és Fenyvessy Ferencz mindenkéül föltt dicsérni fogják az opera igazgatóját, ki oly rövid idő alatt megmentette e szép intézetet az elposványosodástól, hogy idegen léte magyar nemzeti operát teremtet, hogy sokkal többet tartott be, mint a menyinyit

vártak tőle, hogy — mint Beniczky magát kifejezte „ezen igazgató előtt most már az egész művészeti világ meghajol“: akkor álljon elő Komlóssy azzal, hogy ez a ritka férfi zsidó, hogy az operában, mely az új igazgató vezetése alatt olyan gyönyörűen fejlődött, 150 zsidó van alkalmazva, mert csak ezek képesek keresztény nagy urak által akármennyire tönkretett intézetet új felvirágzásra juttatni. — És Komlóssy még az nap lelkiismeretesen megfelelt a feltételnek. Sőt meg is toldotta, kijelentvén, hogy mikor ő élvezni akar, eljár a rombach- vagy a dohány-utczai zsinagógában.

Azt pedig be fogja látni mindenki, hogy *igy zsidó* vagy zsidóbarát fel nem szólalhatott. A dicséret tulzott, mert akárhány intézet tönkre megyen zsidó kezekben is, és nem is igaz, mert az operánál nem 150 hanem van igenis 8 zsidó. Ezekért kellett a Kagálnak erre a felszólalásra egy antiszemita papot felbérelni.

Én ugyan több oknál fogva nem hiszem a hirt, de concedálok, hogy ha csakugyan léteznék az a Kagal, mint ezt az antiszemita próféták hirdették, Komlóssy felszólalása által tényleg megérdemelte

ügyelői rendeletnek felekezeti önkormányzatunkra nézve legsértőbb intézkedése az, hogy a kir. tanfelügyelő azzal beavatkozik a hit és erkölcsstan oktatása terjedelmének megállapításába.

„Az 1877. évi 21678. számú miniszteri rendelet azt, amit a tanfelügyelő ur belőle idéz, *nem tartalmazza*, de igenis II. 1. pontjában világosan meghatározza, *hogy a hit- és erkölcsstan tanítása és a tantárgyak terjedelmének meghatározása, a vallás-felekezeti hatóságok jogköréhez tartozik.*

S a midőn a második rendeletben a kifogásolt *speciális héber* tantárgyakként a héber írást és olvasást jelöli meg, ez *egy művelt államban hallatlan sérelme* involvál, mert azzal nem kevesebb volna elülttva, mint az, *hogy gyermekeinket azon nyelven, melyet hitfelekezetünk országosan imádsága nyelvénél használ, s használnia kell, olvasni tanítsuk és így azon eredmény elérése van czélba véve, hogy a gyermek a hit- és erkölcsstan alapelemét: az imát ne ismerhesse.*“

Hasonlókép súlyos érvekkel czáfolja az előterjesztés a rendelet azon második intézkedését, mely szerint a népiskolai hitoktatás *lelkész* hitoktató által eszközözendő, kifejtván, hogy az 1868. t.-cz. 57. §-a a *hitfelekezeteket* jelöli ki mint olyanokat, melyek a hit- és erkölcsstan tanításáról gondoskodnak. Az 1877. évi 21678. sz. miniszteri rendelet pedig több helyen *vallás-tanítókról* tesz említést, *lelkészről abban sehol egy szó sincs*, annak vonatkozó pontja sohasem magyarázott és magyarázthatott úgy, hogy a hitoktatást *magának a lelkésznek* kell teljesítenie, hanem úgy, hogy *ő jelöli ki azon egyént, a kivel e részben az iskola-szék érintkezzék.*

Ami a sérelmes rendelet azon pontját illeti, hogy a

volna, nemcsak, hogy egy csomagocska aranyat juttasson neki, hanem azt is, hogy egészen aranyba foglalja — de forróba.

*

Ha tudta volna a pesti zsidó hitközség, hogy két monumentális templomába Komlóssy páter fog eljárni, mikor „élvezni akar“, ahogy választott volna templomai számára olyan jeligéket, a minőket választott! A rombach-utcai zsinagóga bejárata fölött, például ott ragyog nagy héber betűkben a 118. zsoltár 20. verse: „Zé hásaár l'Hasém czadikim jóvóu vó“, azaz: „Éz a kapu az Örökkévalóhoz vezet, igazságosak jöjjenek be.“ De a dohány-utcai templom szembeéltő aranyvésésű szép héber mottója is alig keltheti a sejtelmet, hogy oda „élvezni“ jár az antiszemita páter. „V'ószu li mikdos v'sóchanti b'szóchom“ hangzik a felirat (Mós. II. k. 25. fej. 8. vers) azaz: „Készítsenek nekem szentélyt és lakozni fogok közöttük.“ A hol pedig Isten lakozik, mi keresni valója van ott — Komlóssynak? Irgalom össze nem fér üldözéssel, igazság nem a rágalommal, szeretet nem a gyűlölettel.

követett eljárás a többi felekezetekre nézve sérelmet foglal magában, a hitközség kiemeli, hogy ezen 20 év óta folytatott gyakorlat ellen soha semmiféle felszólalás avagy óvás nem emeltetett, s a felterjesztést a következő, férfias hangú kijelentésekkel fejezi be:

„Nméltóságú miniszter Ur!

Az 1868. évi népokt. törv. életbe léptetésekor virágzó felekezeti iskolával birtunk, melyben a mellett, hogy a polgári tárgyakban a legszebb eredményt mutattuk fel, képesek voltunk vallásunk tanításának egy-egy osztályban hetenkint 10 órát szentelni s így a hazának erkölcsös és vallásos polgárokat nevelve, hazafiúi kötelességünknek eleget tettünk, még sem haboztunk egy perczig sem, a fejlettebb kornak, a művelődésnek, az 1868. t.-cz. által követelt áldozatot meghozni; habár tudtuk, hogy ez vallásos oktatásunknak nem lehet előnyére, de feladtuk mégis a fel. iskolát s csatlakoztunk a közös iskola felállításához, mert az egyes hitfelekezetek között már az iskolák különbözőségében emelt válaszfal lerombolásában, művelődési és hazafiúi kötelességet véltünk és akartunk teljesíteni.

E percztől fogva a vallásunk tanítására kiszabot heti 4—5 órával megelégedtünk. Ámde teljesen czéltévesztett volna fent jelzett buzgalmunk és áldozatkészségünk, ha annak **vallásunkat egészen feláldoznók.** Pedig nem kevesebbet, mint ezt várhatnók az esetben, ha a kir. tanfelügyelői rendelet testté válnék és vallásunk oktatása tekintetében hetenként 2 órára szoríttatnánk.

Hát van-e, — kérdezed nyájas olvasó — olyan bibliai vers is, mely jelezi Komlóssy látogatását a zsidó templomokban? — Van; és a ki ismeri a zsol-tárokat, rögtön ki is találja. Ott van a 79. zsoltár, mely így kezdődik: »Élőkím bó'u gójim b'nachaló-szechó tim'u esz héchal kodséché«, azaz: »Örökkévaló, pogányok jöttek a Te öröködbe, beszennyezték szentélyed csarnokát.«

Bocsánatot kérek; nem akarom én ezzel sérteni — a pogányokat. Vannak és voltak közöttük nagyok, jók és nemesek és misem áll tőlem távolabb, mint az, hogy őket Komlóssy páterrel hasonlítsam össze, én a »pogány«-t csak annyiban szándékszom őreá alkalmazni, amennyiben a közzsáj e név alatt igaztalan, roszelelkű embert ért, embert, ki a gyengébbek üldözésében és rágalalmazásában találja örömét, embert, ki embertelen, lelkészt, ki lelketlen, szóval antiszemita papfélét, szóval lényt, ki hasonlít Komlóssy páterhez.

*

Komlóssy katolikus pap, sőt lehet belőle püspök is, de tagadjuk, hogy keresztény, már t. i. ke-

*

Ezelőtt 20 évvel, midőn a gyermek a családban szivta magába a vallásos eszméket, hetenként 10 óra nem volt sok a vallásoktatásra és ma, az anyagiasság korában, midőn mondhatni, hogy a gyermek az iskolán kívül alig tápláltatik a hit- és erkölcs nemesítő tanáival: ma 2 óra elegendő legyen a vallásoktatásra? A keresztény vallásfelekezetek istentiszteletében szokásos külső formások és vallásos gyakorlatok az iskolán kívül is hatnak a gyermek vallásos érzületének emelésére, míg a zsidó vallás — ily külső formák hiányában — csakis az iskolában nyújtja a szükséges nemesítő hatást. E mellett a héber olvasás, mint az ima nyelve, valamint a héber imának a gyermekkel hazai nyelvünkön való megértése, oly nélkülözhetlen alapfeltétele vallási oktatásunknak, hogy ezen körülmények mindenek előtt, reméljük, elegendő súlylyal fognak birni arra nézve, hogy a heti 4—5 órai hitoktatási, mint elkerülhetlenül szükséges időhöz való ragaszkodásunkat. Nmélt. kegyesen méltányolni fogja.

Kegyelmes Urunk! Teljesen át vagyunk hatva azon szellemtől, mely a közs. iskolai institutio megalkotásánál az illető fenkölt gondolkozásu államférfiakat vezérelte; tudjuk, hogy célja a felekezeti válaszfal lerombolása, a testvériség ápolása és az egyenlőség meghonosítására irányult. Mint már jelezni szerencsénk volt, hazafiui hűvel, honpolgári lelkesedéssel és önmegtagadással áldoztuk fel virágzó felekezeti iskolánkat, hogy vállaltva működünk közre ezen legfőbb polgári eszménykép elérésében s mi volnánk az utolsók, kik ezen magasztos intézmény elvesztését ohajtanók, de másrészt ép oly szent meggyőződésünk az, hogy az ifju nemzedék vallásos érzülete képezi a hazafiui erényeknek legszilárdabb alapkövét; csakis a vallásos szellem, a felekezeti öntudat fejlesztése segélyével nevelhetünk hű polgárokat; a vallásos nevelés az, mely leg-

több támasza volt és lesz mindenha a hazának és trónnak. Ezen feltogásunk helyességét bizonyítják maguk az országos tantervek is, melyekben a hit- és erkölctan a legelső helyet foglalja el, minélfogva ha azon, föltötte sajnos kényszerhelyzetbe jutnánk, hogy a közs. iskolai intézmény és a vallásos nevelés lehetősége között kellene választanunk, legbensőbb meggyőződésünk és szent hazafiui kötelességünknek tekintendők a vallásos nevelésnek adni az elsőséget, minthogy a testvériség, egyenlőség és hon-szeretet csak oly nemzedék keblében fejleszthető, mely vallásos nevelés által lett nemesítve.

Osztályonként heti 2 órában — legjobb meggyőződésünk szerint — vallásunk oktatásának célját még meg sem közelíthetjük, erre legalább 4—5 órát kell fordítanunk és ha Nméltóságod a hittani idő reducálására vonatkozó kir. tanfelügyelői sérelmes intézkedést jóvá hagyná, vérző szívvvel bár, de legszentebb kötelességérzetünk sugalmazása folytán, kénytelenek lennénk felekezeti iskolánkhöz visszatérni, hol meggyőződésünk szerint és jogtalan beavatkozástól menten, nevelnénk a hazának vallásos s így hű, és minden körülmények között meybizható polgárokat stb“

Bogdán János s. k. elnök.

E felebbezés folytán a vallás- és közoktatásügyi miniszter a következő rendeletet adta ki: **Vallás- és közoktatásügyi miniszter, Heves m. közigazgatási bizottságának** 4100. szám.

Heves m. kir. tanfelügyelőjének mult évi szept. 27-én 2001. sz. a valamint f. é. január hó 9-én 2565. 188. sz. a és a közigazgatási bizottságnak mult évi október hó 3-án 1883. sz. a. a gyöngyösi községi iskolában az izr.

resztény, a szó igaz értelmében. A zsidóság büszke rá, hogy a kereszténység kebeléből származott, hogy tanait tanainkból merítette, hogy alapítója a zsidó nép fia, zsidó nő gyermeke volt, de ép azért, mert a zsidóság szülte, szégyelnünk, pirulnunk kellene, ha a kereszténység úgy nézne ki, a minőnek azt Komlóssyban megismerjük. Vannak fattyuhajtásai a zsidóságnak és vannak fattyuhajtásai a tőle származott kereszténységnek is; mi másnak lehet nevezni az antiszemitizmust, mi másnak a Komlóssyakat!

A katolikus papság ma már azt állítja, hogy az inquisitio, az emberiség történetének eme legnagyobb szégyenfoltja, nem is papi, hanem világi intézmény volt. A bárányszelidségü Torquemadákat és Arbu-ezeket a rossz világiak kényszerítették, hogy Isten nagyobb dicsőítésére embereket süssenek és szétmarczangoljanak. A papság szégyelli multja e nagy bűnét, a mint szégyelni fogja majd a Komlóssyanizmust is. Nem egyéb ez, mint folytatása az inquisitiónak, vér az ő véreből, hus az ő husából.

Különben még mindig megmagyarázhatlan marad, miért jár el Komlóssy „élvezni“ a zsidó temp-

lomokba. Ugyanazok az énekesek, kiket az operában hallunk, akárhányszor testületileg énekelnek — a katolikus templomokban is, mi templomainkban alig történt még meg valaha. Sőt zsidó hitü énekesnőinkről is akárhányszor olvassuk, hogy egyik vagy másik keresztény főünnepen a „Stabat mater“-t énekelték egyik vagy másik katolikus templomban. Hol jár ilyenkor Komlóssy pater? — Azaz pardon! Ilyenkor Komlóssy nem „élvez“. A katolikus templom eszébe juttatja Jézust, és ilyenkor erőt vesz rajta a keserőség, hogy a zsidóság mennyire hatalmába kerített mindent, hogy még ő is, — a nagy antiszemita — zsidónak — Jézusnak — a szolgája.

Hogy a Komlóssyanizmus nem azonos a kereszténységgel és hogy a katholicizmusnak csak rut kinövése, azt épen Komlóssy pater felszólalása alkalmából tapasztaltuk, midőn a katolikus vallásu miniszter szükségesnek látta ünnepélyesen tiltakozni a katolikus pap fellépése ellen, „hogy odakönn ne higgyék, hogy mi (a képviselőház) övele egyetértünk.“

hitoktatás rendezése ügyében tett intézkedéseit a gyöngyösi status-quo izr. hitközség részéről közbevetett felfolyamodás figyelembe vétele után, változatlanul fenn nem tarthatom, miért is a következőket rendelem el:

A gyöngyösi községi elemi iskola községi jellege szigorúan fenntartandó ezentúl, de az iskolában egyik hitfelekezet sem részesülhet különös kedvezményben. Az elemi népiskolák számára kiadott miniszteri tantervben a hit- és erkölcsstan tanítására **kiszabott heti 2 óra mint legkevesebb értendő és annál többet is lehet megállapítani, ha az 1868. XXXVIII. t. cz. 52. §-ában és 1887. évi aug. 28-án 21678. sz. a. kiadott miniszteri tantervben kiszabott 20—26 órát a heti összes tanórák meg nem haladják.** Az említett tantervben ki van mondva, hogy a hit- és erkölcsstan iskolai évfolyamok szerinti felosztásának és terjedelmének meghatározása a felekezeti hatóságok jogköréhez tartozik. **Ebben tehát a gyöngyösi izr. hitközség előljárósága határoz. Annak megállapítása, hogy mi tartozik az izr. hit- és erkölcsstan köréhez, kizárólag a hitfelekezet előljáróságát illeti, más hatóságnak arra nincs befolyása.** Felvilágosításul mégis megjegyzem, hogy az **izr. hitoktatás körébe van vonva az izr. imádságoknak héber nyelven tanítása, ennél fogva ide tartozik a héber írás és olvasás tanítása is. Ezt a polgári hatóság meg nem tilthatja.** Korlátozni csak annyiban kell, hogy úgy a mózes, mint más vallásuak a hit- és erkölcsstanban a közs. iskola helyiségében, a többi tantárgyakon kívül és külön külön taníttassanak. **Annak meghatározására, hogy kik vannak jogosítva a hit- és erkölcsstan tanítására, az illető egyház előljárósága vagy hatósága illetékes.**

A gyöngyösi községi iskolában ezen iskola **izr. vallásu tanítói jogosítottak lehetnek a hittanításra, ha az egyház előljárósága őket jelöli ki,** de az iskolaszék megkövetelheti annak igazolását, valjon az ily megbízott hittanítóknak van-e lelkészi (rabbi) vagy oly tanítói oklevelök, melyben a hittani-

tasra is képesítették. — Ha ezt igazolni nem tudnák, arról hozzám jelentést kell tenni.

A községi iskolákban az ünnepnapokat, az iskolaszékek számára kiadott utasítás 49. §-a szerint az iskolaszék határozza meg, **és ha a rendes tanítási napokra esnék valamely hitfelekezet ünnepe, úgy tekintettel kell lenni az illető hitfelekezet vallási követelményeire: p. o. a mózes vallásu növendékeket ily napokon sem írásra, sem rajzolásra nem lehet kényszeríteni.** A hit- és erkölcsstan tanításán kívül minden hitfelekezethez tartozó tanuló, saját felekezetéhez tartozó tanító vezetése és felügyelete alatt isteni tiszteletre tartozik menni. Ennek pontos gyakorlását, a vallásosság ébrentartására és gyakorlására az **iskolaszék követelje meg.**

F. é. január hó 26-án 190. sz. a kelt jelentésére, a közlemények visszacsatolása mellett, felhívom a közigazgatási bizottságot, hogy ezen rendeletem végrehajtásáról gondoskodjék,

Budapest, 1889. évi febr. 2-án.

Gróf Csáky s. k.

— *A szegedi zsidó hitközségnek* lapunk mult számában közölt levele a hazai hitközségeknek a következő levél kíséretében küldetett meg:

141/1889. sz. Tekintetes Előljáróság! Az országos irodának f. 1889. évi márczius 27-én kelt 14,334. számú körlevelére küldött átiratunkat közöljük mellékelve a t. Előljárósággal. És a közlés célja az, hogy nyilatkozásra bírjuk a testvér hitközségeket, vajjon meg vannak-e elégedve a magyar-zsidó felekezet mai helyzetével, vagy pedig velünk együtt szükségesnek és sürgősnek tartják-e a felekezet *egységes szervezetét.* Minden testvér hitközség előtt fölvetjük ezt a kérdést, mert véleményünk szerint *a hitközségek pártállása nem tesz különbséget abban, hogy a válasz egyértelmű lehessen.* Egyértelmű annyiban, a mennyiben a zsidó felekezet rendeletekkel való kormányzásának állandósítását egyetlen önértetes zsidó sem kívánhatja és a mennyiben a felekezet *önkormányzata, és a rend mindnyájunknak közös óhaját és törekvését kell, hogy képezze.* Az orsz. irodához intézett átiratunkban részletesen kifejtettük a zsidó felekezet égetően sürgős autonom szervezésének indokait és mivel elfoglalt álláspontunknak úgy a kormányzat, mint a felekezet tényezői előtt csak a testvér hitközségek támogatásával lehet döntő sulya, arra kérjük a tek. Előljáróságot, hogy mellékeljék átiratunkra és ezzel a *zsidó felekezet szervezésére* vonatkozó

véleményét úgy az országos irodával, mint velünk közölni sziveskedjék. Hitrokon üdvözléssel: Szegeden, a zsidó hitközség 1889. évi május 9-iki közgyűlésének nevében.

A kik megőrizték apáik örökét.

Folyó hó 15-én reggel váratlan küldöttség nyitott be a főváros egyik ép oly szerény, mint kiváló polgárához, felkérendő őt, jelennék meg azok közt, kik hálás és szeretetteljes szívvel várják, kik őt nemcsak főnöküknek, de atyai barátuknak tekintik. „600 becsületes és munkában edzett férfit nevében jövünk hozzád, — szólt a deputáció vezetője — kik személyesen ohajtják kifejezni e napon, melyen 25 éve múlt, hogy a világház főnökévé lettél, irántad való határtalan ragaszkodásukat és tiszteletüket»

Az így meglepett ur a kérdésre mitsem válaszolt. Némán ragadta meg a szónok kezét és egy köny a szemében megmutatta, mennyire meghatotta a hűség és szeretet e váratlan jele.

Néhány percczel később Budai Goldberger Bertholdot, a Goldberger Sámuel F. Fiai cég főnökét körülvették főnöktársai, üzletvezetői és munkásai és mindama hű emberek, kik vele együtt a világhírű cég fentartásán és folytonos emelésén működnek.

Ugy fogadták, mint egy kiváló barátot, mint egy övéért folyton gondoskodó jó atyát.

Az üzlet rengeteg helyiségei virágkertré voltak átváltoztatva, a munkások és üzletvezetők ünnepelő ruhában, virágcsokrokkal a kezükben jelentek meg.

Budai Goldberger Robert, a cég egyik fiatal főnöke, ki lelke volt a titokban készült gyönyörű ünnepély rendezésének, érzelemtől áthatott, meleg szavakkal fogadta az érkezőt. Utalt a hervadhatlan érdemekre, miket házuk emelése körül szerzett. „Világító példája vagy — szólt — mindnyájunknak. Jellemben, szorgalomban és jóságban tégedet törekszünk utólni.”

Az ünnepelt meghatottan adott kifejezést meglepetésének. „Ez ünnepély — szólt — munkám egyik legszebb jutalma. De igazságtalan volnék, ha elfogadnám mindazt, mit kedves főnöktársam érdemekben nekem tulajdonított. Főnöktársaim és önök, kedves dolgozótársaim, odaadó közreműködése nélkül közös művünk felvirágzásnak alig indult volna.”

A budai gyár művezetésének és munkásainak nevében Ehrlich Sámuel igazgató, reszkető hangon a hála és elismerés szavait intézte az ünnepelthez. „Hoztunk neked koszorukat — szólt — de mik ezek azon koszorukhoz képest, melyeket mindnyájan szívünkben hordunk. A legszebb koszoru számadra mindnyájunknak az a tudata hogy barátoknak, dolgozótársaidnak tekintesz, és javunkért úgy gondoskodik, mintha édes atyánk volnál. Ezt tudja és érzi a legutolsó munkás is közöttünk. Kimondhatatlanul jól esik ez kiváltképen nekem, e világház régi emberének, ki egy félszázad óta állok szolgálá-

tában és ki tudom, hogy ez a felfogás a Goldberger ház tradíciója. Negyed százada múlt, hogy eház főnökei sorába léptél, engedd meg nekem, szeretve tisztelt főnök ur, hogy kimondjam, mi oly végtelenül jól esik szívemnek, hogy te a ház eme tradícióit nemcsak megőrizted, de nemes értelemben ki is bővítetted. Megőrizted az apák örökét és az általuk teremtett nagy művet oly fénypontra emelted, a minön még sosem állott. Hűen megőrizted az apák tanait is, melyek e három szóban találtak kifejezést: munka, szorgalom és becsületesség.”

A szép beszéd után, melynek csak rövid kivonatát adtuk, az ünnepeltnek ősz atyja, Budai Goldberger Károly könyes szemekkel ölelte meg fiát, ki megilletődve köszönetet mondott a nem várt ovációért. Tudja, hogy a ház emelkedésében mennyi része van a derék vezetőknek és munkásoknak, kiket csak elfogultság és vakság tekinthet alattvalóknak; ő mindenkor barátoknak, dolgozótársaknak tekintette őket és tekinteni fogja ezentul is. Mélyen megilletődve köszönetet mondott a tanusított hűségért és ragaszkodásért; „ha büszke vagyok valamire, az csak az önök szeretete.”

Az üzlet személyzete erre egy gyönyörű albumot, Posner intézetében készült valóságos műremeket, nyujtott át szeretett főnöküknek, emlékéül a szép ünnepélynek; a személyzet részéről még ketten mondtak szép üdvözlő beszédet, mikre az ünnepelt buzdító és elismerő szavakban válaszolt.

*

A hires Goldberger cég első alapjait ezelőtt kilenczvenhét évvel Goldberger Ferencz fektette le Ó-budán, megteremtve így egy új iparágat hazánkban, mely fennállása óta tízezernek adott kenyeret és keresetet és az országnak számos milliókat. Alapításakor elég feltűnést keltett, hogy a tulajdonos 25 munkást alkalmazott kékkartongyárában, de még nagyobb, hogy az ur maga is dolgozott munkásaival. Az alapító, ki később árui számára Pesten raktárt bérelt, 1825-ben halt meg, virágzásnak indult vállalatát, fiára Goldberger Sámuel F.-re hagyva. Ez, egy rendkívüli erélyes és körültekintő férfit, ki ugyszólván a gyárban nőtt fel, atyja művét alig álmodott fejlődésre vitte. Az ó-budai gyárban 250 munkást foglalkoztatott és a pesti raktárból a főváros legnagyobb üzlete lett.

Sámuel F. 1849-ben halt meg, üzletét özve nyére és 10 fiára hagyva. Halála után egy évvel a király látogatásával tüntette ki az immár világházzá lett üzletet és gyárat és néhány hónappal később a „Sürgöny“ (az akkori hivatalos lap) az egész ország meglepetésére, közzé tette, hogy ő felsége a király Goldberger Sámuel F. özvegyét és 10 fiát az elhalálozottak az ipar és a nyilvános munka és jólét terén szerzett kiváló érdemei folytán magyarnemesis rangra emeli a „Budai“ előnével. Sok század óta az első eset volt ez, hogy

Magyarországon zsidó magyar nemessé lett, s ez 17 évvel a zsidók emancipációja előtt történt.

A 10 új főnök új cégét nyitott Bécsben, mely vetekedik a pesti házzal és mely az ó-budai gyár megnagyobbítását vonta maga után. Ennek a gyárnak áruja már Belgiumban, Franciaországban, Angolhonban, Délamerikában és kivált Braziliában nagy kelendőségnek örvendenek. A cég egyik képviselője évente 6 hónapot tölt Bombayban és Kalkuttában a kékfestéshez szükséges indigo bevásárlása végett, az ó-budai gyárban egy nagy laboratórium van berendezve, vegyészekkel és művezetőkkel, míg magát a gyári munkát 500 munkás végzi.

Sámuel F. Fiai közül csak 5-en vannak még életben, Károly és Dr. Simon Budapesten, kik azonban az üzlettől visszavonultak, és Jacques, Henrik és Frigyes, a bécsi üzlet főnökei. A pesti üzlet és az ó-budai gyár jelenlegi főnökei már mind az alapítónak dédunokái. Az ó-budai gyárban Imre, a gyár lelke és Sámuel, a pesti üzletben Berthold, Gyula és Róbert a főnökök; ugyanebből a generációból Bécsben is van egy főnök, Ödön, Berthold testvére, (Károly fia).

Berthold, egy rendkívüli tulajdonokkal megáldott és általános tiszteletnek és nagybecsülésnek örvendő férfi, ki a világház tulajdonképeni teje, 25 év előtt, alig 17 éves korában lépett a cégbe. A bécsi krach a cégnek óriási kárt okozott, min azonban a körülmények vezetése nagyobb baj nélkül szerencsésen átevezett. Ma a cég oly virágzást ért el, mint még soha ezelőtt.

A Goldbergek mind hű és odaadó tagjai a zsidóságnak; kiváló nagy jótékonyaságuk által — és ezen a téren is első helyen áll Goldberger Berthold — a közszereket és közbecsülésnek tárgyai; de legnagyobb dicsőségükre az válik, hogy alkalmazottjaik, kikről atyailag gondoskodnak, rajongva csüggenek munkaadóikon. Szóval a Budai Goldbergek hasznára és diszére válnak hazájuknak, hasznára és diszére felekezetüknek.

Váljanak arra még sokáig!

A szabadkőmivesség hazánkban és a zsidók.*)

(Folytatás és vége.)

Ezen kitérés után ismét a magyar szabadkőmivesség kebelében működő zsidó tagokra kell áttérnem. Tagadhatatlan, hogy a zsidók nálunk a jogosan remélt számban vannak képviselve, és folyton aránylag nagy számban jelentkeznek felvételekre, úgy, hogy a magyar szabadkőmivességeknek majdnem fele zsidó. Nagyobb hiba, hogy a zsidóság kiváló nevű férfiai, szellemi, de különösen vagyoni arisztokráciájának fejei közül csak aránylag igen

* Egy kiváló fiatal orvostól, ki a legrégebb fővárosi szabadkőművesi páholy elökelő tisztviselője.

kevesen tagjai a szövetségnek, úgy hogy pl. a törvényhozó testület zsidó tagjai közül egy sem szabadkőmives, holott a keresztény felekezetbeliek közül akárhányan diszei a szabadkőmivességnek. A zsidó magyar szabadkőmivesek első sorban a „diplomás emberek“ a tudomány és művészet jelesei, magasabb rangú hivatalnokokból és kereskedőkből rekrutálódnak, és az uralkodó elvnek szellemében, mindenütt tehetségükhöz képest megfelelő szerepet is játszanak. Nem hiába apostropháltam a zsidó vallású képviselőket. Ha eszünkbe jut, mily édes keveset tehetnek ők a jogegyenlőség és szabadelvűség, a lelkiismereti- és vallás-szabadság terén magában az ország-házban, úgy ezen elvek diadalra jutását meg kellene kísérteniök ott, hol tehetségük és befolyásuk a működésre bő tért nyit, és hol érzésre és gondolkodásmódra nézve teljesen hasonló — felvilágosodott és valódi szabadelvű társakkal találkoznának. A zsidó papság egy tagja által van a szabadkőművesi szövetségben képviselve.

Még igen sokat lehetne a szabadkőmivességről hazánkban mondani, ellenben az a mit annak zsidó tagjairól még elmondhatnánk, csak statisztikai adat volna. A szabadkőmivesek működése oly egyöntetű, a jogok és kötelességek oly egyformák minden tagra nézve, az összetartó kapocs oly erős, hogy ezen intézmény tagjait osztályozni szinte lehetetlen, és azt hiszem, sokkal többet mondok ezzel, mint ha kénytelen volnék a társadalmi életnek azt a sok mindenféle, előítéletek diktálta mértékét itt is igénybe venni. Hisz ép ez képezi a magyar szabadkőmivesek azon csekély számukhoz képest bámulatos hatalmát, az erőket ezen egybeforrasztásának köszönhető, hogy a szabadkőmivességnek a haza javára szerzett nagyszámu érdemei előtt ellenségeinek hatalmas táborra minden küzdelemben fegyvereit letenni kénytelen.

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük május végén lejár, teljes tisztelettel kérjük, méltóztassanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szétküldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre 8 frt — kr.
fél évre 4 frt — kr.
negyed évre 2 frt — kr.

Papok, tanítók és községi hivatalnokoknak
egész évre 7 frt — kr.
fél évre 3 frt 50 kr.
negyed évre 1 frt 75 kr.

**Az „Egyenlőség“
szerkesztősége és kiadóhivatala**
Budapest, Váci-körút 23. sz.

Lapunk mai számából térszúke miatt több közlemény kimaradt.

Naptár.

Vasárnap (1889. május hó 19.) 5649 *íjar hó* (29. napos) (33. szefira. *Lag Boómer*) 18. *hétfő* (34. szefira) 19., *kedd* (35. szefira) 20., *szerda* (36. szefira) 21., *csütörtök* (37. szefira) 22., *péntek* (38. szefira) 23., *szombat* (39. szefira) (bejelentik az új chódést. *M'vorchim ha-chódes*) 17. napja (délután olvassák az 5. perek-et) *Heti-szidra: Bamidbor.*

Hazai hírek.

— A pesti zsidó nagyhitközség új kórháza javára újabban adakoztak: *Ehrlich* Mózes és neje 500 *frt.* (Kiegészítésül egy alapítványra.) — *Strasser* Izidor 300 *frt.* *Altschul* Simon 200 *frt.* *Falk* és *Guttman* 150 *frt.* *Amar* Dávid M. 100 *frt.* *Roth* Illés 50 *frt.*

— Dr. König Gyula, műegyetemi tanár, kiről egyik előző számunkban jelentettük, hogy a tud. akadémia rendes tagjává választotta, újból a műegyetem mérnök- és építészeti szakosztályának dekánjává választott.

— A pesti izr. nőegylet közgyűlését f. hó 16-án *Bischitz* Dávidné elnöklete alatt tartotta meg, ki üdvözlőlvén a jelenvoltakat, ama nagy veszteségeket sorolta fel, melyek az egyletet alapítói, tiszteletbeli és választmányi tagjai sorában a lefolyt év alatt érték. Így megemlékezett első sorban Rudolf trónörökös elhunytáról. A király és a királyné, valamint az özvegy trónörökösne a szomorú alkalommal az egylet által eléjük terjesztett részvétfelíratra köszönetüknek adtak kifejezést. Megemlékezett továbbá Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter, Békey Imre főv. kir. tanfelügyelő és *Strasser* Alajos haláláról, kik mindannyian az egylet tiszteletbeli tagjai voltak; említést tett *Hirsch* M. báró édes anyjáról, *Hirsch* Józsefnéről, ki minden nemes ügynek előmozdítója volt. A Forrai egyleti titkár által felolvasott részletes évi jelentésből kiemeljük a következőket: A lefolyt évben alkalmi segélyek fejében 10.464 *frt* 50 *kr.*, rendes havi segélyek fejében 5846 *frt.*, negyedévi lakbérsegélyek fejében 4039 *frt.*, összesen tehát 20.349 *frt* 50 *kr.* osztatott ki *késpénzben* segélyek czimén. Az egylet *leányárvaházában* a lefolyt igazgatási évben 50 teljesen elárvult gyermek, az *árvamenhelyben* pedig 44 félig elárvult gyermek neveltetett: a két intézet fentartási költsége 22.023 *frt* 24 *krt.* tett ki. A pesti izr. nőegyletnek harmadik jótékonyági intézete: a *népkonyha*. 1888. évi április hó 1-től — 1889. évi április 1-éig ez intézetben összesen 122,962 személy étkezett *hitfelekezeti különbség nélkül*; ezek közül 24,231 személy — legtöbbször szegény tanulók — egészen ingyen és november-től márcziusig 13.135 éhező iskolás gyermek 6 krnyi

mérsékelt áron. A népkonyha kezelési költségei 14.429 *frt* 11 *kr.* ruhtak. Az egylet jótékonyági ágainak összkiadásai 58.160 *frt* 97 *krt.* tettek, melyeknek fedezésére csak 49.015 *frt* 83 *kr.* folyt be bevételként. Az új árvamenhely- és a népkonyha-épület építkezési adóssága, melynek kiegyenlítésére a magyar ált. hitelbanknál az ott letéteményezett értékpapírok alapján kölcsön vétetett fel, a lefolyt igazgatási év végén 20.991 *frt* ra ruhtak. *Hirsch* M. báró ur, ki önként vállalkozott a kölcsön kamatai kifizetésére, a lefolyt évben is 2250 *frt* ot küldött, miért a közgyűlés *Hirsch* báró meg nem szünő jóakarátának eme újabb bizonyítékáért mélyen érzett köszönetét nyilvánította. A lejárt év történetének egyik legörvendetesebb eseménye a leányárvaház vagyónának szaporodása 12.490 *frt.* 58 *kr.* rral, mint a „Jó szív“-egyesület alapítványával. A jelentés tudomásul vétetett és az egyleti elnök- és al-elnököknek, illetve pénztárnoknak, ugyszintén a választmány és titkárnak sikeres működésükért a közgyűlés méltóan kiérdemelt köszönete kimondatott. Köszönetet szavazott továbbá a közgyűlés a kormánynak, a fővárosi tanácsnak, ugyszintén a fővárosi sajtónak és végre valamennyi pártfogónak és adományozónak az egylet iránt minden egyes alkalommal tanusított támogatásukért. — Számvizsgáló bizottsági tagoknak *Stern* Bernát, *Fleischl* József, *Oppenheim* I. S., domonyi *Brüll* Miksa és erényi *Ullmann* Imre urak újból megválasztottak.

— Zsidó pályadíjnyertesek. A budapesti magy. kir. tudományegyetemnek a folyó tanévre kitűzött 34 pályatétele közül 14-et, tehát csaknem felét, zsidó egyetemi hallgatók fejtették meg helyesen és nyerték el a kitűzött díjakat. A pályanyertes egyetemi polgárok nevei a következők: *Berger* Miksa, *Kohn* Dávid (2 díj), *Mandello* Gyula, *Justus* Jakab, *Reisemann* Adolf, *Weisemann* Frigyes (2 díj), *Neumann* Szigfrid, *Schneider* Kornél, *Donáth* József, *Steiner* Dávid, *Bruckner* Károly, *Weisz* Rezső.

— Felolvasás. A pesti zsidó nagyhitközség hitoktatói testületének f. hó 9-ki ülésén *Schön* Dávid hittanár tartott a héber oktatás kérdésről fölolvasást, melyben annak a jelen tanterv keretében is elérhető megoldását kimutatni törekedett. A kérdéshez szólottak *dr. Neumann* Antal előjárósági tag, *dr. Bak* Izrael, *Szántó* Eleázár, *Schlesinger* Sámuel, *Stern* Ábrahám hittanárok és *dr. Bárány* József tanfelügyelő. Utóbbi szükségesnek nyilvánította a jelen tanterv oly irányu megváltoztatását, hogy a IV. és V. osztálynak ne a zoltárok és proféták képezzék kizárólagos anyagát és hogy ezek minden osztályban a történelem kapcsán taníttassanak.

— Új egyetemi magántanárok. *Dr. Schächter* Miksa, előnyösen ismert fővárosi orvos, a „Gyógyászat“ czimű orvosi szaklap szerkesztője, ki több éven keresztül *Kovács* tanár klinikáján mint műtő működött és ki nek a sebkezelésről irt műve és egyéb dolgozatai a külföldön is feltűnést keltettek; f. hó 20-án tartja m a g á n

t a n á r i p r ó b a e l ő a d á s á t. — Három nappal később, f. h. 23-án egy másik kiváló fővárosi orvos, ki az ideggyógyászati irodalom terén nagy tevékenységet fejtett ki, dr. S c h w a r z Arthur szintén a magántanári próba-előadását tartja meg. A két új magántanár közül egy sem haladta még meg élte 30. évét. — Alkalmilag megemlékezünk egy szerencsés és sokat irigyelt apáról, S c h w a r z Arminről, a Bankegyesület érdemes igazgatójáról. Három fia van: Schwarz B ó d o g, a Franklin-társulat igazgatója, Dr. Schwarz G u s z t á v, kiváló jogtudós és egyetemi magántanár és végre az elébb említett Dr. Schwarz A r t h u r.

— **Templomépítés.** A nagyváradi orth. izr. hitközség, melynek ez idő szerint is egy nagy zsinagógája és több kis imaháza van, a kor igényeinek megfelelő nagy templomot épített a város központjában. A hitközségi tagok az új templom építési költségeire eddig 32.000 frtot irtak alá.

— **Kinevezés.** Dr. *Porges* Miksa, pécsi kir. törvényszéki jegyzőt az igazságügyminiszter a pécsi kir. járásbírószághoz albiróvá nevezte ki.

— **Matinée.** A fővárosi vígadó nágy termében f. hó 19-én d. e. 10 órakor *Major* J. Gyula tanítványaival zene-matinét rendez, melynek műsorában többek közt az Ibn Gajját-féle fohászt, továbbá Kiss József imái közül hármat találunk. E dalokat részint férfikar, orgonakisérettel, részint *Major* Janka urhölgy, részint vegyes kar orgonakisérettel fogja előadni.

— **A gyönki izr. nőegylet** múlt évi zárszámadásához képest az évi pénztári forgalom 337 frt 37 kr. bevételt és mintegy 200 frtnyi kiadást tüntet fel, mely utóbbi összegből segélyezésre közel 170 frt fordított. Az egylet évi közgyűlését folyó hó 15-én tartotta. Jelenlegi buzgó előljárósága: *Ladányi* Ignáczné elnök; *Rothausser* Illés titkár és *Krausz* Gizella pénztárnok.

— **Konti József**, a népszínház karnagya „*Kópé*” címmel új eredeti operettet irt, mely az őszi saison egyik legérdekesebb újdonságának ígérkezik. A kiknek alkalmuk nyílt megismerkedni a geniális szerző e legújabb művével, azok mind osztatlan magasztalással szólnak róla és fényes sikert jósolnak neki.

— **Sajtóhiba igazítás.** Lapunk múlt számába két bosszantó sajtóhiba csuszott be, miket ezennel helyreigazítottunk. A szegedi hitközség levelének kelte ugyanis nem f. hó 11-ike, hanem 9-ike, minthogy nem is lehetett egy 11-én kelt levelet 12-iki számunkban, de főképp azért sem, mert 11-ike szombatra esett, mely napon a szegedi hitközség bizonyára nem állít ki iratokat. Az entrefilet pedig az ismert híres juniusi rendelet helyett „heves” rendeletet emleget, a mi úgy tüntetne fel bennünket, mintha mi ama rendeletet bizonyos tekintetben kárhözvontatnók, holott — mint olvasóink tudják — mi azt minden tekintetben örömmel üdvözlöttük.

— **Lapunk 3 tisztelt dolgozótársának** örömmünnepe a mai nap. Dr. *Feleki* Miksa, Fehérmegye tiszt. főorvosa ritka szép egyetlen leánya, *Ludovika* kisasszony Lovasberényből délután fél 1 órakor a dohányutcai templomban örök frigyét köt szíve választottjával, *Augentfeld* Leo ur, tartalékos hadnagygyal és az Általános hitelbank főbb hivatalnokával. A bájos menyasszony nővére dr. *Feleki* Hugó, dr. *Feleki* Béla és *Feleki* Sándor uraknak, kik az „Egyenlőség”-nek nagy-rabecsült írói és kiknek épügy, mint a boldog párnak és a tisztelt szülőknek ezen a helyen is szívből gratulálunk. — Az esküvő után az új házások Itáliába utaznak.

Külföldi hírek.

— **A francia forradalmi ünnepély és a francia zsidók.** Folyó hó 11-én Párisban, a Rue de la Victoire utczában levő nagy zsinagógában a francia forradalom emlékének megünneplésére fényes ünnepi isteni tisztelet ment végbe. A notabilitások közül jelen voltak báró *Rothschild* Alfonz és *Gusztáv*, gróf *Cahun* báró *Erlanger*, *Sée* tábornok, *Calmann Lévy*, *Reinach* József, *Oppenheim* stb. Az ünnepélyt megelőzőleg, május hó 3-án *Zadoc* Kahn, grand-rabbin, a párisi hitközséghez levelet intézett, értesítve azt arról, hogy az izraelita consistorium a forradalom százados emlékünnepejének megülése szombaton, május 11-dikén minden zsinagógában hálaadó istentisztelet megtartását rendelte el. A levél azzal kezdődik, hogy száz éve, hogy a zsidóknak szerencsésük van francia polgároknak lehetni s hogy gyakorolhatják az e címmel járó jogokat és teljesíthetik a megfelelő kötelességeket. A zsidók szeretik a hazát, előmozdítják annak érdekeit, részt vesznek örömeiben és érzik szerencsétlenségei keserűségét. A pillanatban, midőn Franciaország történetének egyik legnagyobb eseményét dicsőíti, a zsidók osztoznak a francia szívek mély megindultságában és polgártársaikkal együtt vesznek részt a közhatóságok által rendezett ünnepélyekben. „De francia zsidó létünk-re — folytatja a levél — különös okunk van megünnepelni az 1789-dik esztendő százados fordulóját és hódolatunkat bemutatni a modern Franciaország jóléte geniusának. Nekünk, kik hosszú századokon át meg voltunk fosztva a hazától, a francia forradalom hazát adott. Kijelentve a lelkiismeret szabadságát és a törvény előtti jogegyenlőséget, a jog és az igazság uralmával helyettesíté ama társadalmi rendszert, mely alatt nekünk oly sokat kellett szenvedni és oly példát adott, mely majdnem egész Európában sietteté a vallási szabadságot. Franciaország, mely új föléledésünknek gondviselésszerű eszköze volt, joggal bír el nem muló hálánkra és helyes megragadni a mostani alkalmat, hogy kifejezzük érzelmeinket”. A levél ezután fölemlíti a tartandó hálaadó isteni tiszteletet s így folytatja: „Legyen szabad megjegyezni, hogy ma nem lennénk tanúi a rossz szenvedélyek azon felszabadulásának, mely néhány év óta dühöng a judais-

mus ellen, azon erőszakos és illoyalis harcznak, melyet a történelem egykor az *antisemitismus* barbár nevével fog megbélyegezni, ama csapások nélkül, melyek Franciaországra 1870 ben sulyosodtak. Midőn Franciaország erkölcsi betolyása hanyatlani látszott, látni lehetett a jog és igazság iránti tisztelet hanyatlását is. Fájdalommal constatáljuk, hogy néhány francia író is esatlakozott a hadjáratához, mely a méltányossággal oly annyira ellenkezik, — kockáztatva, hogy meggyöngítik a prestigit, melylyel Franciaország érzelmei fenköltsege tolytán bír. De mi nyugodtak vagyunk a hadjárat eredményeit illetőleg. Franciaország nem fogja megtagadni múltját, hagyományait, elveit; megvetéssel fog elfordulni a külföldről behozott elfajulási rendszertől, mely annyira ellenkezik liberális és nagylelkű szellemével. Ami pedig minket illet, mi, drága testvérek, mi folytatni fogjuk hazánk szeretetét, neki szenteljük minden erőnket és minden körülmények között bebizonyítjuk iránta érzett hálánkat és odaadásunkat.

— **Gróf Taaffe az antiszemita ellen.** Az osztrák miniszterelnök a képviselőház f. hó 16-iki ülésén egy interpellációra válaszolva, az antiszemitizmus ügyében a következő nyilatkozatot tette: „Fölösleges külön kinyilatkoztanom, hogy a kormány minden állampolgárnak alaptörvényileg biztosított *egyenjogúsága elvéhez szigoruan ragaszkodni fog*, és ama fölőtte sajnálatos törekvésekkel szemben, melyek emez elvet, bizonyos vallás hozzátartozóinak hátrányára megtagadják, legfontosabb feladatának, melyhez képest ő a törvény őre, mindig tudatában volt és van jelenleg is. A kormány eddig, egyes társadalmi osztályok vagy vallási testületek ellen elkövetett kihágásokkal szemben, tekintet nélkül arra, mely oldalról vagy pártból indultak is ki azok, mindig foganatosította a törvényben előirt megtorló-rendszabályokat, s a bűnösök mindannyiszor megkapták megérdemelt büntetésüket. Ezért fölösleges is hangsulyozni, hogy a kormánynak ezentul is legfőbb elve lesz a törvénynek az eddigihez hasonló szigoru alkalmazása.” — Taaffe grófnak ezen nyilatkozatai felett a „Pester Lloyd“ május 18-iki számának első vezérczikke éles kritikát gyakorol, melynek bevezető sorait a következőkben adjuk vissza: „Az osztrák zsidók sorsa felett, Taaffe gróf tegnapi nyilatkozatai után, többé nem aggódunk, Meg lehetnek felőle nyugtatva, hogy mihelyt a félrevezetett és elállatiasodott tömeg felkonczolja őket, legott közbe fog lépni a cs. kir. rendőrség, sőt talán a cs. és kir. katonaság is és a törvény utjának szabad folyást fog engedtetni a bűnösök felett.”

— **Prágából** távirják, hogy ott f. h. 15-én a népiszkolai törvény megünneplése alkalmával dr. *Schmeyhal* reichsrathi képviselő nagyhatásu beszédet mondott, melyben *élesen elítélte az antiszemitizmust*. A többi közt az antiszemitizmust a csehországi németiség ellen való *merényletnek és árulásnak* jelenté ki. A szellem és sziv elvadulása, melyet ezen, nem az észnek, hanem a szenvedélynek utján mozgó irányzat Bécsben szem elé tárt, a

jövendőnek tükre, melyet az ily nézetek terjedése a csehországi németek számára előkészít. Nem kevesebbről van szó, mint a csehországi német nép létezéséről, mely annak szabadsági és egységi érzületére van alapitva. Azért lelkiismereti kötelesség oly törekvésektől óva inteni, melyek csak a konkoly elhintésére és a jog és szabadság minden ideáljának feladására vezethetnek. Bizalommal viseltetik az iránt, hogy az igaz jog és humanitás iránti érzék, mely a csehországi német nép lelkében él, meg fogja óvni azt az ily elvetendő ujitásoktól és tévedésektől.

— **A cseh protestáns-gyűlés az antiszemitizmus ellen.** A Prágában f. hó 16-án ülészetett cseh protestáns-gyűlés, melyen mintegy 600-an vettek részt, egy az interconfessionális iskolát pártoló határozati javaslatot fogadott el, s ennek kapcsán a mindinkább terjedő antiszemita irányzatot kemény szavakkal ítélte el. A jelenlevők zajos helyeslése közben jelentette ki az elnök: „Nekünk nem kell a felekezeti iskola, mely csak a fajgyűlöletet szítja, mi szabad, jellemképző iskolát kívánunk, mely emberszeretetre, mindnyájunk egyenlőségére és felebaráti szeretetre oktat.”

— **A bécsi nagy antiszemita-gyűlés,** mely f. hó 19-ére már össze is van hívva, s melynek megtartására a községtanács a népcsarnokot nemrég átengedte, rendőrileg betiltatott. A betiltást egy 1884-iki kivételes rendeletre való hivatkozással indokolják, mely népgyűlések tartását általában tiltja s ezidőszert is érvényben van.

— **Ritka kitüntetés** érte Rómában hitsorsosunkat *Tullo Massarani* szenatrot, Az olasz király ő felsége ugyanis a nevezettet a három kitünő államférfi Mancini, Minghetti és Corrientini halálával megüresedett „*Del merita civile di Savoja*“ rend tanácsosi állásai egyikére nevezte ki, és pedig saját kezdeményezéséből. A kitüntetés annyival érdemesebb a felemlítésre, mivel ilyen a ritka liberális Olaszországban sem jutott eddigelé zsidónak osztályrészül.

— **Franciaország nagyrabbiját** e hóban fogják megválasztani. Mint jól értesült körökben hirlik, tekintettel arra, hogy a Párisi grand-rabin, *Zadoc Kahn* nem fogadná el megválasztatását, a bordeaux-i főrabbinak *Levy*-nek van a legtöbb kilátása a megválasztásra.

— **Ritka fényü polgári házasság** ment végbe nemrég *Brüssselben*, hol *Bauer* lovag németalföldi osztrák főkonzul leányának *Leon Auguste*, egy bayonnei bankár fia 700 főből álló, s a belga előkelő társaság legválogottabb tagjait magában foglaló közönség előtt esküdtött örök hűséget. A számos előkelő vendégek közt ott voltak Ausztria-Magyarország, Spanyol- és Franciaország, Románia és Törökország követei. A belga királyi pár gyönyörű virágkosarat küldött nászajándékul.

— **Zsidó főkonzul a bécsi udvarnál.** Az Észak-amerikai Egyesült-Államok főkonzulává a bécsi udvarhoz nemrég *Goldschmidt* Gyula, hitsorsosunk, neveztetett ki. Ő felsége a király a nevezett főkonzul

kiküldetési iratainak a legmagasabb láttamozást megadta.

— **Rothschild Alfonzo báró nejét** Carnot, köztársasági elnök, a párisi világkiállítás megnyitása alkalmából az akadémia tisztjévé nevezte ki.

— **A párisi világkiállítás és a zsidók.** A párisi világkiállítás ismét ékesszóló bizonyágot tesz a zsidók vasszorgalma, értelmisége és képességeiről. Csaknem minden nagyobb vállalkozó, a bel- és külföldi bizottságok elnökei, a mérnökök és építészek java része zsidó. Az olaszországi küldöttek között három, a magyar küldöttek között két és a skandináviai küldöttek között négy zsidó van.

— **Kinevezés.** Zürichből jelentik, hogy a svájci államok szövetségi tanácsa Dr. Stein Lajos, nagy hírnevű tudóst, hitsorsosunkat, a bölcsészet és pedagógia rendes egyetemi tanárává nevezte ki.

— **Az Északamerikai Egyesült Államok köztársasága** Törökországba *Hirsch Salamont* küldötte mint követét. *Straus Oscar*, a köztársaság eddigi követe Konstantinápolyban szintén zsidó volt.

Szerkesztői üzenetek.

P. G. urnak A—n. De azt még sem hihetjük, hogy roppant vallásos papjuk épen pészachkor engedte volna magát — *lekenyerezni* . . .

Pozsony 2. Vámbéri a *negyvenes* években tanult a pozsonyi jesiván; ennél fogva csak R. Móséh Szóférnak lehetett tanítványa. — A pozsonyi főrabbi anyja nővére volt Wahrmann Mór anyjának, tehát unokatestvérek.

Sch. D. tanár urnak, Budapesten. Törülje egyszerűen Bécs utazási tervéből és biztosítva van, hogy ott antiszemita támadásnak kitéve nem lesz.

P. R. urnak, K—r. Ugyanezt tanácsoljuk Önnek is és ajánljuk minden zsidó utazónak mindaddig, míg a város a benne kitört antiszemita dühből fel nem ocsudik. — A mi a magvásár elmaradását illeti, az bizony nemcsak morális, de nagyon is érezhető anyagi kár a császárvárosra nézve. Annyi ezer csupa jómódu vidéki kereskedő, ha ott időzik egynehány napig, az a városra nézve több százezernyi ft jövedelemmel jár, mely most teljesen elmarad.

Tiszt. B. M. rabbi urnak Csongrád. Ilyen esetben az anyakönyvvezető azt vezeti be, hogy az illető házasság . . . számú itéletnél fogva törvényszéki legfelbontott. Anyakönyvi kivonat nélkül az illetők új házasságra nem léphetnek, és ha bármely zsidó pap észre fogja venni, hogy a rituális elválás bevezetve nincsen, új esketésre az vállalkozni nem fog. — Így eleget tesz a törvénynek is, a vallási parancsolatnak is.

Gy. Azt hisszük, hogy ebben az esetben elegendő a rituális elválás, amennyiben ez az amerikai asszonyt illeti. A férjre nézve a fenyítő törvényszék dönt majd.

Kérdés különben, hogy az első házasság hol történt, Amerikában-e vagy Magyarországon; továbbá, magyar állampolgárok-e még az illetők. A második házasság természetesen törvénytelen, a rituális elválás azonban mégis szükséges.

Beregszászi. Ön is a miatt panaszkodik, hogy Reich irodája hónapok óta hozzáférhetetlen. De azt csak nem mondhatja, hogy nyár idején is a „Walzmühl“ mellett agenskedik Reich Ignác ur. Azt sem állíthatja senkisé, hogy évente tovább, mint 4 hónapon át áll kizárólagosan a „Walzmühl“ lisztszállításának szolgálatában.

Orthodox S.-A. Ujhely. Hogyan, Ön nem hisz a „Walzmühl“ ben? Szerencsétlen ember, hisz akkor nem hisz Reich Ignácban sem! A „Walzmühl“ nemcsak a maczósra valót, hanem a *kenyérre valót* is szolgáltatja sok embernek, hogy ne képezné hát a „Walzmühl“ az új Sulchan Aruch egyik legfőbb alaptételét!

Ungvár. „Szemita antiszemitizmus“ című cikkéből, annak közzététele esetén — mint pótlólag megjegyzi — „a békefentartás kedvéért“ egy passzust kihagyatni kíván. A mi békeszeretetünk még az önénél is tovább megy. Mi a »békefentartás kedvéért« kihagyjuk — az egész cikket.

Dr. G. L. urnak, helyben. Igaza van, az a pályázathirdetés nem egyéb, mint forma. Dr. Blau Lajos, ki 2 év óta helyettes talmudtanár, nemcsak ezért tarthat igényt a kiírt tanári állomásra, hanem azért is, mert e helyet tökéletesen betölteni is képes, sőt ő már ma is, fiatal kora daczára, a szeminariumnak, a zsidó tudományok egyik disze és pillanatig sem kétkedünk, hogy az illető állásra csakis ő van designálva.

Sepsi.-Szt.-György. Az Orsz. Izr. Irodában. Fürdőutca 10.— Statusquo hitközségekre nézve nem.

R. M. urnak Fonyód. Meggyőződöttünk, hogy az illető intézet élén oly férfiak állanak, kikben feltétlenül bizni lehet, és hogy az intézet maga erős alapokon nyugszik.

Bereg. Nem 10,000 frtot havonként, de 20 ezret oszthatna szét *naponként* és még nem is kellene irodája pitvarán tul sem menni. De még így sem jutna egy-egy százaz minden kérvényezőre. Kezdetben igenis történtek nagyobb összegek adományozásai, de mióta ezrével és tizezrével érkeznek a kérvények sokkal kisebb összegekről is alig lehet szó, sőt elárulhatjuk önnek, hogy az utolsó hónapokban 4000 kérvényt kellett pénzhány miatt visszautasítani, daczára annak, hogy minden napra 333 és $\frac{1}{3}$ frt jut.

Siófók. „Á“-ban is „V“ ben is.

Pozsony. Tény, hogy Benczur (בן צור) klasszikus héber szó, de ép oly tény az is, hogy Benczur sem nem héber, sem nem ilyen származású; mert ha az volna, már rég nem hívnák Benczurnak, hanem igenis hívnák legalább is Sziklafinak.

Pályázat

A nagy-atádi izr. anyakönyvi kerületben az anyakönyvvezető-rabbinusi állomás f. évi június havában megürülvén, ennek betöltése végett a kerületi közgyűlés határozata folytán ezennel pályázatot hirdetek.

Ezen, f. évi szeptember hó első napjaiban elfoglalandó állomás — melyet csakis a budapesti rabbi-seminariumot végzett és ott rabbinusi képesítést nyert nagykorú magyar állampolgár tölthet be — **800 frt évi fizetéssel** és természetbeni (butorozott) lakással lesz javadalmazva, mihez még a szokásos mellékjövedelmek járulnak. A fizetés idővel emeltetni fog.

Ezen pályázat zárhatárnapjául f. évi június hó 15. napját tűzöm ki és kérem a pályázókat, hogy kellően felszerelt folyamodványaikat ezen határnapig hozzám beküldeni sziveskedjenek, mert később beérkező folyamodványok figyelembe vehetők nem lesznek.

A kerületi választmány fogja meghatározni, hogy a pályázók közül bemutató hitszónoklatra kik hívásának meg. Az uti költséget a kerületi pénztár csak a megválasztottnak fogja megtéríteni.

Kelt N.-Atádon, 1889. május hó 3-án.

Hirsch Adolf

anyakönyvi kerületi elnök.

Pályázat.

A vágujhelyi izr. hitközség az általa fentartott real- és polgári leányiskolájánál rendszeresített és a ft. főrabbi felügyelete alá helyezett

hitoktatói állásra

ezennel pályázatot hirdet.

A t. pályázók tartoznak magyar állampolgárságukat, a magyar, német és héber nyelvek teljes ismeretét, a zsidó rabbinikus irodalomban való jártasságukat, továbbá az ifjúsági istenitizsület vezetésére és hitszónoklatok tartására való képességüket igazolni.

Ezen állomással évi **800** esetleg **1000 frtnyi** javadalmazás van egybekötve.

A minősítést, életkort, eddigi működést és erkölcsi előéletet igazoló okmányokkal felszerelt folyamodványok a vágujhelyi izr. hitközség elnökségéhez **f. é. július 15-ig** nyújtandók be.

A választás előzetes meghívás folytán tartott próbaelőadás után ejtetik meg és az állomás f. é. szeptember 1-én lesz elfoglalandó.

Vágujhelyen 1889. évi május 15-én.

Herzfeld Mór.
hitközs. elnök.

Pályázat.

A **b.-csabai** statusquo izr. hitközség egy a követelményeknek tökéletesen megfelelő szakképzett első előimádkozói קירא שוהט ובודק ומסנר állásra pályázatot hirdet. Javadalma évi **600**, esetleg **700 frt.** szabad lakás, fél sechita és a szokásos mellék-

jövedelem. Az állás egyelőre egy évre és pedig **f. é. július 15-én** töltetik be.

Pályázni kívánók (magyar állampolgárok) rendszeren felszerelt folyamodványaikat, melyekben életkor és családszám kitüntetve legyen, alulírt hitk. elnökséghez beküldeni sziveskedjenek

Próbaelőadásra csak a meghívottak jelenhetnek meg, utiköltség csakis az alkalmazottnak fog megtéríteni.

B.-Csabán, 1889. év május hó 13-án.

Klein Ferdinand,
hitk. jegyző.

Dr. Kerényi Soma,
hitk. elnök.

MATTONI ERZSÉBET SÓSFÜRDŐJE

gyógyhely BUDAPESTEN, (Budán).

Megnyitás április hó 28-án.

Kiváló gyógyhatással bír:

női bajokban és altesti bántalmakban.

Rendelő orvos dr. BRUCK J. (vigadó-tér 1. sz.)

Egészséges fekvés, — jutányos lakások, — jó vendéglő.

Pontos közlekedés a társaskoosikon reggeli 5 órától kezdve.

Állomási hely: Ferencz József-tér, a régi Lloyd-épület közelében.

Táncmulatság otthon,

könnyű szerrel, még kevésbé vagyonos családoknál is rendezhető. A legújabb mechanikai szalon-hangszer a **Phönix**, mely egész zenekart pótol, kellemes hang a és erős zenéje folytán, családi estélyeknél, tánczenére különösen alkalmas és valódi élvezetet nyújt. Ezen hangszerrel bárki, habár zenéről semmi fogalma sincs, a legszebb dalokat, a legújabb táncdarabokat tudja eljátszani. Össze nem téveszhető az eddig ismert Ariston és más ilyenmű hangszerekkel, melyeket zenetelenség és hang tekintetében a Phönix messze túlszárnyal. A Phönix érczből készített, elpusztíthatlan kótákkal bír, melyek nemcsak egyes részeket, hanem teljes zenedarabokat, egész keringőket és négyeseket képeznek. Válogatott zenedarabjai nagyon pontosan és eredetien vannak rendezve, melyek a legnagyobb igényeknek is megfelelhetnek, sőt egyes dalokat, operarészleteket oly eredetiséggel ad vissza, mely mindenkit csodálatra ragad. A „Phönix“ változatokkal játszható. énnélfogva táncdarabok erősebb hanggal, dalok halkabban, operák rezgő változattal játszhatók rajta. Énnélfogva a Phönix mindenütt kedveltséget vívott ki magának. A hangszer bővebb leírása képes hangszerkatalógusomban található. A megjelölt zenedarabok jegyzéke kívánatra rendelkezésre áll.

Ez alkalommal van szerencsém ajánlani saját készítményű mindenféle néven nevezendő hangszerekből dusan felszerelt raktáromat. Mindennemű hangszerek és zenéző művek javítása pontosan teljesítetik. Ócska hangszerek cserébe is elfogadhatnak.

Ujjonnan megjelent nagy hangszer-árjegyzékem kívánatra ingyen és bérmentve megküldeték. — Harmoniákról szóló képes árjegyzék külön kiadásban.

STERNBERG ÁRMİN hangszergyára

főraktára: Budapest, VII., Kerepesi-ut 36. szám a. A „PHÖNIX“ egyedüli fő-elárusítója.